

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
«МИТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ»
(для спеціалістів)

МАУП

Київ 2016

Підготовлено доцентом кафедри цивільно-правових дисциплін
К.В. Скидановим

Затверджено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін
(протокол № 1 від 31.08.2016 р.)

Схвалено Вченою радою Інституту права (протокол № 8 від 31.08.2016 р.)

Скиданов К.В. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Митна документація (для спеціалістів). – К.: 2016. – 22 с.

Методичні матеріали містять пояснювальну записку, теми для самостійного вивчення, список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів (СРС) є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентами знань та їх реалізації.

Мета СРС – сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистої риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання СРС – засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчої роботи, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів забезпечується навчально-методичним комплексом дисциплін “Митна служба”, “Митна справа”, “Митне регулювання зовнішньої торгівлі”, “Основи митного регулювання ЗЕД”, “Основи митної справи”, “Правові основи митного контролю”, “Технічні засоби митного контролю та зв’язку”, методичними матеріалами для практичних (семінарських) занять, методичними матеріалами для самостійної роботи студентів, конспектами лекцій, підручниками та навчальними посібниками.

МАУП

III	Тема 9. Транспортні документи міжнародних перевезень митних вантажів
	Тема 10. Митна декларація – основний документ митного оформлення
	Разом годин: 90

Зміст самостійної роботи з дисципліни

«Митна документація»

Змістовий модуль I. Вступ у навчальну дисципліну

Тема 1. Поняття митної політики і митної справи в Україні

Поняття митної політики.

Зміст митної справи.

Становлення митної справи в Україні.

Митна політика і її основні напрямки.

Міжнародний обіг товарів.

Питання для самоконтролю

1. Митна справа Київської Русі.
2. Митна справа в незалежній Україні.
3. Митна справа та її основні елементи.
4. Місце митної справи в процесі реалізації митної політики держави.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Роль митної справи у забезпеченні прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

2. Митна справа як один із напрямків реалізації зовнішньої політики і забезпечення безпеки держави.

Тести

1. Закони України з питань державної митної справи набирають чинності:

- A. Через 45 днів з дня офіційного оприлюднення.
- B. Через 45 днів з дня офіційного опублікування.
- C. Через 47 днів з дня офіційного опублікування.
- D. Через 47 днів з дня офіційного оприлюднення.

2. Державна митна політика – це:

- A. Стан захищеності митних інтересів України.
- B. Система принципів, напрямків діяльності держави у сфері захисту митних інтересів України.
- C. Складова митного регулювання.

3. Відповідно до статті 4 Митного Кодексу України валютою України є:

- A. Іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет.
- B. Грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет.
- C. Акції, облігації, чеки, акредитиви, цінні папери.

Література [1-5; 15-18; 22]

Тема 2. Законодавство України з питань митної справи

Місце митного нормативно-правового регулювання в правовій системі України.

Конституція України як основне джерело.

Митний кодекс – основний інструмент митної політики України.

Питання для самоконтролю

1. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти митно-правових відносин.
2. Поняття та принципи, на яких базується митна справа в Україні

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Міжнародно-правові акти, що регулюють митно-правові відносини.
2. Перспективи вдосконалення Митного Кодексу України.

Тести

1. Система митного право поділяється на:

- A. Три частини: Загальну, Особливу, Спеціальну.
- B. Дві частини: Загальну, Особливу.
- C. Дві частини: Загальну, Спеціальну.

2. Митний Кодекс України містить:

- A. 19 розділів.
- B. 20 розділів.
- C. 21 розділ.

3. Якщо день набрання чинності законом або нормативно-правовим актом з питань митної справи визначено конкретною датою, цей закон вважається чинним:

- A. 30 годин дня, наступного за днем офіційного опублікування.
- B. О 24 годині останнього дня відповідного строку.
- C. 30 годин зазначеної дати.

Література [1-5; 15-18; 22]

Тема 3. Органи доходів і зборів, як суб'єкти митно-правових відносин

Структура та організація діяльності органів доходів і зборів.

Взаємовідносини органів доходів і зборів з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами підприємницької діяльності.

Міжнародне співробітництво з питань державної митної справи.

Питання для самоконтролю

1.Завдання та структура органів доходів і зборів в сфері реалізації митної політики та здійсненні митної справи.

2.Правовий статус митниці та митного посту.

3.Застосування фізичної сили, спеціальних засобів та зброї посадовими особами органів доходів і зборів.

Практичні завдання

Дайте відповідь на питання:

1.Яке місце посідають органи доходів і зборів України в системі органів держави?

2.Дайте загальну характеристику правових та організаційних форм діяльності органів доходів і зборів. У чому полягає відмінність між ними?

Тести

1.Створення, реорганізація, ліквідація митниць здійснюється:

- A. Кабінетом Міністрів України.
- B. Президентом України.
- C. Центральними органами виконавчої влади.
- D. Органами місцевого самоврядування.

2.Положення про митні пости затверджуються:

- A. Керівниками митних постів.
- B. Керівниками митниць.
- C. Центральними органами виконавчої влади.

3.Повний перелік спеціальних засобів, що використовуються посадовими особами органів доходів і зборів, та порядок їх застосування визначаються:

- A. Службою безпеки України
- B. Верховною Радою України.
- C. Міністерством доходів і зборів України.
- D. Кабінетом Міністрів України.

Змістовий модуль II. Переміщення та пропуск товарів, транспортних засобів через митний кордон України.

Тема 4. Митний режим

Митна територія і митний кордон України.

Поняття митного режиму, види митних режимів.

Умови та порядок переміщення і пропуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

Особливості пропуску товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами.

Питання для самоконтролю

- 1.Засоби та способи переміщення товарів.
- 2.Правове регулювання митного режиму митний склад.
- 2.Правове регулювання митного режиму вільна митна зона.
- 3.Правове регулювання митного режиму безмитна торгівля.
- 4.Правове регулювання митних режимів знищення або руйнування та відмова на користь держави.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

- 1.Заборони та обмеження на ввезення (вивезення) товарів та транспортних засобів.
- 2.Поняття режиму митного складу. Умови поміщення товарів у режим митного складу.

Завдання 1

ТОВ «Інвест» звернулося до начальника митниці із заявою про включення до Реєстру товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності, їх торговельної марки «Nescafe». Начальник митниці у відповіді ТОВ зазначив,

що законодавство не передбачена реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності в митних органах.

Дайте правову оцінку діям начальника митниці. Чи правомірною була відмова?

Завдання 2

Під час проведення інвентаризації на митному ліцензійному складі митницею виявлено недостачу товарів - двох комп'ютерів. Крім того, виявлено товари, які підлягають вивезенню за межі України в режимі «експорт», що зберігалися понад 12 місяців.

Дайте правову оцінку даній ситуації. Визначте строки зберігання товарів у режимі «митний склад».

Тести

1. Митний режим «транзит» - це:

- A. Випуск товарів для вільного обігу за межами митної території України.
- B. Переміщення товарів між двома органами доходів і зборів або в межах діяльності одного органу доходів і зборів.
- C. Випуск товарів для вільного обігу на митній території України.

2. Строк зберігання товарів у режимі митного складу:

- A. Не може бути більшим від одного року і це правило не поширюється на товари з необмеженим строком зберігання.
- B. Обмежено шістьма місяцями з дати поміщення цих товарів у зазначений митний режим.
- C. Не може перевищувати 1095 днів від дня поміщення цих товарів у зазначений митний режим.

3. Загальний строк тимчасового ввезення товарів становить:

- A. 1 рік.
- B. 1 місяць.
- C. 3 роки.
- D. 6 місяців.

Тема 5. Організація здійснення митного контролю

Поняття митного контролю. Принципи здійснення митного контролю.

Класифікація видів митного контролю.

Зони митного контролю.

Форми митного контролю.

Питання для самоконтролю

1. Здійснення митного контролю у формі обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України.

2. Здійснення митного контролю у формі усного опитування громадян та посадових осіб підприємств.

3. Здійснення митного контролю у формі огляду територій та приміщень, що підлягають митному контролю.

4. Здійснення митного контролю у формі обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Права і обов'язки суб'єктів митного контролю.
2. Залучення спеціалістів та експертів для участі в здійсненні митного контролю.

Завдання 1

Громадянин України Кулик при виїзді у приватних справах пред'являє на митний контроль: золоті вироби для особистого користування, серед яких 3 золотих персні без клейма державної проби та 12 000 дол. США. Крім того, Кулик пред'являє виїзну декларацію 3-річної давності на 5 000 дол. США.

Дайте правову оцінку діям громадянина Кулика.

Тести

1. У митному кодексі України визначено таку кількість форм митного контролю:

- A. 9.
- B. 11.
- C. 5.
- D. 8.

2. У ході усного опитування складається:

- A. Протокол встановленої форми.
- B. Протокол довільної форми.
- C. Акт встановленої форми.
- D. Акт довільної форми.

3. Огляд і переогляд ручної поклажі та багажу громадянина здійснюється в присутності:

- A. Громадянина.
- B. Громадянина чи уповноваженої ним особи.
- C. Тільки працівника органів доходів і зборів.
- D. Особою, яка визначається уповноваженим працівником органів доходів і зборів.

Література [1-5; 15-18; 22]

Тема 6. Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту

Засоби та способи переміщення товарів.

Митні процедури на транспорті .

Взаємодія в оформленні міжнародних перевезень товарів та сприяння посадовим особам органів доходів і зборів України у здійсненні митної процедури.

Питання для самоконтролю

1. Товари, помилково ввезені на митну територію України.
2. Митні формальності на морському і річковому транспорті.
3. Митні формальності на авіатранспорті.
4. Митні формальності на залізничному транспорті.
5. Митні формальності на автомобільному транспорті.
6. Митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Порядок переміщення припасів через митний кордон України.
2. Переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Завдання 1

Івашкович отримав у Німеччині у спадщину автомобіль 1995 р. випуску і житловий будинок. Продавши будинок, Івашкович за одержану виручку придбав ще один автомобіль 2002 р. випуску. На прикордонній митниці він пред'явив 2 автомобілі і 9 000 дол.

США як залишок від проданого будинку.

Дайте правову оцінку ситуації. Процедура пропуску автомобілів та валюти на митну територію України.

Завдання 2

Громадянин України з дружиною виїхав на власному автомобілі до Білорусії. Через 2 години він повернувся до України, намагаючись провезти через митний кордон 4 літри вина та 20 пачок цигарок для власних потреб.

Здійсніть юридичний аналіз ситуації.

Тести

1. Орган, який затверджує розклад руху транспортних засобів через митний кордон України:

- A. Кабінет Міністрів України.
- B. Міністерство закордонних справ України
- C. Міністерство транспорту та зв'язку України.
- D. Центральним органом виконавчої влади.

2. Дозвіл органу доходів і зборів на вивантаження товарів з повітряного судна надається після:

- A. Перевірки поданих документів.
- B. Огляду товару.
- C. Усного опитування капітана судна про вантаж.

3. Митний контроль товарів і транспортних засобів у міжнародному залізничному сполученні здійснюється:

- A. У спеціально відведених місцях.
- B. На території залізничної станції.
- C. В зонах митного контролю.

Література [1-5; 15-18; 22]

Тема 7. Митне оформлення та митне декларування товарів та предметів які переміщуються через митний кордон України

1. Поняття та здійснення митного оформлення.
2. Поняття та процедура митного декларування.
3. Види митних декларацій.
4. Місце та строки декларування.

Питання для самоконтролю

1. Правовий статус декларанта.
2. Внесення змін або відкликання митної декларації.
3. Порядок підтвердження відомостей про вивезення товарів за межі митної території України.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Підприємницька діяльність з надання митних послуг.

2. Правове регулювання діяльності митного брокера та митного перевізника.

Завдання 1

ТОВ «Злагода» з поважних причин не змогло у повному обсязі задекларувати вантаж, який ввозиться на митну територію України безпосередньо під час переміщення його через митний кордон.

Здійснить юридичний аналіз ситуації.

Завдання 2

Українська фігуристка зайняла перше місце і отримала золоту медаль на Олімпійських іграх.

Чи підлягає ця нагорода оподаткуванню?

Тести

1. Ввезення товару на територію України за попередньою митною декларацією дозволяється протягом:

- A. 10 днів з дати її оформлення.
- B. 30 днів з дати її підписання посадовою особою органу доходів і зборів.
- C. 30 днів з дати її оформлення.
- D. 30 місяців з дати її оформлення.

2. Порядок митного оформлення військової техніки встановлюється:

- A. Міністерством оборони України.
- B. Кабінетом Міністрів України.
- C. Міністерством доходів і зборів України.

3. Якщо декларант не володіє точними відомостями про характеристики товарів вона може подати:

- A. Тимчасову декларацію
- B. Переодіну декларацію.
- C. Додаткову декларацію.

Література [1-5; 15-18; 22]

Тема 8. Порушення митних правил. Проведення в справах про порушення митних правил

Поняття порушення митних правил та відповідальності за них.

Види адміністративних стягнень за порушення митних правил.

Види порушень митних правил та відповідальність за такі правопорушення.

Порядок проведення у справах про порушення митних правил.

Процесуальні дії у справі про порушення митних правил та порядок їх проведення.

Оскарження постанов у справах про порушення митних правил.

Виконання постанов органів доходів і зборів про накладання адміністративних стягнень за порушення митних правил.

Питання для самоконтролю

1. Заходи щодо запобігання та протидії контрабанді.
2. Адміністративне затримання.
3. Органи, уповноважені розглядати справи про порушення вимог митного законодавства.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Співучасть у злочинах пов'язаних з ухиленням від сплати митних платежів.
2. Становлення та розвиток митної справи у боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил і Україні.

Завдання 1

ТОВ «Демсі» 06.07.2013 р. оформило ВМД типу 31 АТЗ на вивезення за межі митної території України транспортного засобу (напівпричіп) під зобов'язання про надання документів, необхідних для здійснення митного контролю, у строк до 06.08.2014 р. Станом на 20.07.2014 р. вказаний вище транспортний засіб та документи в митний орган надані не були. За

поясненнями керівника ТОВ «Демсі» документи на вищеназваний транспортний засіб не були надані у зв'язку з тим, що напівпричіп продано.

Чи вбачаються в діях ТОВ «Демсі» ознаки порушення митних правил?

Тести

1. Суб'єктами відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення такого правопорушення досягли віку:

- A. 14 років.
- B. 18 років.
- C. 16 років.

2. Порушення митних правил є:

- A. Кримінальним правопорушенням.
- B. Економічним злочином.
- C. Адміністративним правопорушенням.

3. Провідження у справі про порушення митних правил вважається розпочатим з моменту:

- A. Підписання протоколу про порушення митних правил.
- B. Складання протоколу про порушення митних правил.
- C. Вчинення правопорушення.

Література [1-5; 15-18; 22]

Тема 9. Транспортні документи міжнародних перевезень митних вантажів

Види транспортних документів.

Принципи дії системи міжнародних перевезень із застосуванням книжки МДП.

Питання для самоконтролю

1.Отримання дозволу, вимоги і застосування книжки МДП за різних митних режимів.

2.Митна конвенція про міжнародне перевезення із застосуванням книжки МДП.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1.Вимоги до транспортних засобів і перевізників, які здійснюють перевезення товарів під митним контролем.

Завдання 1

На митну територію України ввозиться товар – кондитерські вироби. *Складіть перелік документів, необхідних для отримання висновку Державної санітарно - епідеміологічної експертизи.*

Тести

1.До товаротранспортних документів належать:

- A. Транспортні накладні.
- B. Рахунки-фактури, інвойси.
- C. Ліцензія.

2.Коносамент використовується як транспортний документ з метою:

- A. Використання як договору перевезення.
- B. Використання замість договору перевезення.
- C. Засвідчення факту навантаження товару на судно.

3. Книжка МДП дійсна для перевезень вантажу в обсязі:

- A. Понад 25 т.
- B. Не обмеженому.
- C. На одне перевезення не залежно від об'єму.

Література [1-5; 15-18; 22]

Загальні положення та умови застосування МД.

Об'єкти МД.

Структура МД і класифікатори при її заповненні.

Питання для самоконтролю

1. Декларація митної вартості.
2. Переодична МД.

Практичні завдання

Підготуйте реферат на тему:

1. Порядок оформлення тимчасової МД.
2. Порядок визнання митних декларацій недійсними

Тести

1.Періодична митна декларація подається для декларування товарів не рідше ніж:

- A. 2 рази протягом строку її дії.
- B. 3 рази протягом строку її дії.
- C. 5 разів протягом строку її дії.

2.Тимчасова митна декларація підтверджує взяття декларантом або уповноваженою ним особою зобов'язання подати митному органу додаткову декларацію у строк:

- A. Не більше 45 днів з дати оформлення тимчасової митної декларації.
- B. Не більше 40 днів з дати оформлення тимчасової митної декларації.
- C. Не більше 35 днів з дати оформлення тимчасової митної декларації.

3.Дозвіл митного органу на зміну або відкликання митної декларації, митне оформлення якої не завершено, надається посадовою особою:

- A. В усній формі.
- B. В письмовій формі.
- C. Не має значення.

Література [1-5; 15-18; 22]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 15.05.2014). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (Редакція станом на 24.07.2014). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – ст.144.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (Редакція станом на 17.08.2014). //Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – ст.1122.
4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 11.07.2014). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 25-26. – ст.131.
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI (редакція станом на 23.07.2014). //Відомості Верховної Ради України. – 2012 р. – № 44-45; № 46-47; № 48. – Стаття 552. – 1858 с.
6. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI (Редакція станом на 11.08.2013) //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011.– № 48-49.– ст.536.
7. Закон України «Про трубопровідний транспорт» від 15.05.1996 № 192/96-ВР (Редакція станом на 10.09.2014). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). –1996. – № 29. – ст. 139.
8. Закон України «Про державний кордон України» від 04.11.1991 № 1777-XII (Редакція станом на 11.08.2013). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 2. – ст. 5.

9. Закон України «Про митний тариф України» від 19.09.2013 № 584-VII. // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 20-21. – ст.740.
10. Закон України «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР (Редакція станом на 26.04.2014)//Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – №51. – ст.446.
11. Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» від 21.01.1994 № 3857-XII (Редакція станом на 05.12.2013). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – №18. – ст.101.
12. Закон України «Про прикордонний контроль» від 05.11.2009 № 1710-VI (Редакція станом на 27.04.2014). //Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 6. – ст.46.
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України» від 5 жовтня 2011 р. № 1030, зі змінами на 22.08.2012 //Урядовий кур'єр. – 2011. – 14 жовтня. – № 190.
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» від 21.05.2012 № 450 (Редакція станом на 13.08.2014) //Урядовий кур'єр. – 2012. – 30 травня. – № 95.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну фіскальну службу в Україні» від 21.05.2014 № 236 //Урядовий кур'єр. – 2014. – 8 липня. – № 120.
16. Наказ МФУ «Про порядок заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа» від 30.05.2012 № 651. – Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/zrazki-dokumentiv-ta-poryadok-ih-zapov/99730.html>.

Додаткова

- 17.Босак А.О., Григор'єв О.Ю., Скибінський О.С., Тодошук А.В. Митне обслуговування транспортних перевезень: Навчальний посібник. – Львів: «Новий світ-2000», 2010. – 474 с.
- 18.Владимиров К. Н., Бардачова В. Ю. Митне регулювання: Навчальний посібник. – 2-ге вид. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 336 с.
- 19.Гребельник О.П. Основи митної справи: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 600.
- 20.Дьомін Ю.М., Дьоміна С.Ю., Железняк Н.М. та ін. Митне право України.: Навч. пос./ За заг. ред.. Юлдашева О.Х. – К: Центр учбової літератури, 2010. – 232 с.
- 21.Ємченко І.В., Закусілов А.П. Методи і технічні засоби митного контролю. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.
- 22.Митний кодекс України: Науково-практичний коментар/ А.Т. Комзюк, О.О.Погрібний, Р.А. Калюжний та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2010. – 757 с.
- 23.Науменко В.П. Нові митні правила в блок-схемах: Довід. посіб. – К.: ТФ «Інтес», 2004. – 144 с.
- 24.Науменко В.П., Пашко П.В., Русаков В.А. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.:Знання, 2006. – 394 с. – (Митна справа в Україні).
- 25.Основи митної справи в Україні: підручник./ За ред. П.В. Пашка. – К.: Знання, 2010. – 651 с. – (Митна справа в Україні).
- 26.Гребельник О.П. Митна справа. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 472 с.
- 27.Гребельник О.П. Митна справа. Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2016. — 495 с.